

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LIX.
Fasciculus 8.

KARSAI KRISZTINA

Drogjog Ausztriában

SZEGED
2001

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum
Universitatis Szegediensis

ELEMÉR BALOGH, LAJOS BESENYEI, LÁSZLÓ BODNÁR,
JÓZSEF HAJDÚ, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA,
JÁNOS MARTONYI, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY,
BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, LAJOS TÓTH, LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BALOGH ELEMÉR, BESENYEI LAJOS, BODNÁR LÁSZLÓ,
HAJDÚ JÓZSEF, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, NAGY FERENC, PACZOLAY PÉTER,
POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, TÓTH LAJOS, TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

1. Epidemiológiai helyzetkép

A kábítószer-helyzetet tekintve Ausztria európai átlagban alacsonyban fertőzött országnak mondható: az Európai Unió által felállított monitorozási központ (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA*) 1999. évi jelentése szerint¹ Ausztriában az 1000 főre eső „problémás” kábítószer-fogyasztók száma 2,2 és 3,3 között van, így Németország, Finnország és Svédország mellett itt a legalacsonyabb az intravénás kábítószer-használat, illetőleg kábítószer-függőség² miatt veszélyeztetett drogfogyasztók száma.³ Az ausztriai nagyvárosokra (különösen Bécsre) is jellemző a fogyasztók, illetve kábítószer-függők koncentrációja,⁴ valamint bizonyos szórakozóhelyek nagyobb választékának is köszönhetően, a „hétvégi”, tipikusan szórakozáshoz kötött droghasználat nagyobb volumene (egy-egy hétvégén akár tízezer extasy tableta is elfogy) is.

Kábítószer-túladagolás következtében 1995-ben 241-en, 1996-ban 230-an, 1997-ben 172-en, 1998-ban pedig 162-en haltak meg. A kriminálstatisztikák szerint a kábítószerrel visszaélés miatti feljelentések száma országosan meghaladja a 19 ezret, ugyanakkor tényleges elítélés 4000 esetben történt.

A „modern” drogfogyasztás Ausztriában (is) a hatvanas években ütötte fel a fejét, jobbra külföldről hazaérkező osztrák turisták vagy épp külföldiek közvetítésével. A kábítószerrel való visszaélés expanziója nem osztrák újdonság, itt is hasonló folyamat játszódott le, mint más nyugati országokban, és ezáltal a (illegális) kábítószer-fogyasztás kb. 20 év alatt általános társadalmi problémává változott amellet, hogy a társadalmi ellátórendszert is ki kellett építeni.

A „vasfüggöny” lehullása jelentős hatást gyakorolt az ausztriai kábítószer-helyzetre is. A korábban – földrajzilag – egyenetlennek tekintett kábítószer-piacon a határok nagyobb fokú átjárhatóságával a kínálat kiegyenlítődött, mivel a keleti határok megnyitása könnyebbé tette a Balkánról vagy a még távolabbról érkező kábítószer bejutását is. Ezen túlmenően pedig a kelet-európai országokban újonnan kialakuló (vagy már kialakult) illegális kábítószer-ipar termékei is közvetlenül bekerülhetnek Ausztriába.

¹ Extended Annual Report on the state of the drugs problem in the European Union. 32–33.p. *Forrás:* www.emcdda.org

² Főként ópiátok.

³ Vezető pozícióban Luxemburg és Olaszország van (1000 főre 8,2–8,6 illetve 5,3–10,1 fő esik).

⁴ Egyes források szerint Bécsben kb. nyolcezer heroin-függő, kb. hatezer kokain-fogyasztó van. *Forrás:* www.ocaab.at (Österreichischer Arbeiter- und Angestellterbund)

2. Az osztrák kábítószer-törvény kialakulása és változásai

Ausztriában a drogjog⁵ kezdetei a századunk első felében megkötött kábítószer-ellenes nemzetközi egyezmények ratifikálásában találhatók meg, Ausztria az 1912-ben, 1925-ben és 1932-ben létrejött nemzetközi egyezmények alapító állama is volt. Ezen egyezmények nemzeti jogba történő egyszerű beemelésén túlmenően 1928-ban megszületett a „méregtörvény” (*Giftgesetz*), amely – elsőként – önálló tényállásban rögzítette a kábítószerrel való visszaélés büntetőjogilag releváns magatartásait, amelyeket a büntető törvénykönyvbe is beiktattak. Ez a speciális deliktum leginkább – mai kifejezéssel élve – a kínálati oldal cselekményeit fenyegette büntetéssel, azokat is csak akkor, ha az elkövető forgalomba hozatal céljával követte el: a törvény az előállítás, a feldolgozás, a megszerzés vagy a birtoklás, valamint a kábítószer engedély nélküli átadását rendelte büntetni. A büntetés legfeljebb hat hónapig terjedő elzárás vagy pénzbüntetés lehetett.

1946-ban alkották meg az első osztrák drogtörvényt (*Suchtgiftgesetz*), amely külön törvénynek minősült a büntetőjogon belül és a kábítószerrel való érintkezés legális és illegális formáival kapcsolatos szabályozást együtt tartalmazza.

Ez a szabályozási forma a német nyelvű jogterületre, illetve egyes német jogi befolyási övezetre (pl. Lengyelország) különösen jellemző. A fő- és mellék-büntetőjog megkülönböztetése nem csupán a kábítószerrel való érintkezésben érvényesülhet, hanem számos más területen, amelyet a jogalkotó ezzel a technikával lényegében „téma” szerint, összefoglalva szabályoz (katonai büntetőjog, fiatalok büntetőjoga, gazdasági büntetőjog, „élelmiszer-büntetőjog” stb.).

Az 1946-os törvényben jelenik meg először a „közegészség”, mint a védeni kívánt társadalmi érdek maximája, így ennek megfelelően a bűncselekmény tényállása is módosult: a korábbi „alapesetet” kiegészítve közegészség elleni büntetést követ el, aki a kábítószerrel olyan mennyiségben állítja elő, az országba behozza vagy forgalomba hozza, amelynek következtében az emberi egészség vagy élet veszélyeztetése nagyobb körben (*in größerer Ausdehnung*)⁶ előfordulhat, és egytől öt évig terjedő börtönnel, vagy súlyosabb esetben tíz évig terjedően volt büntetendő. Pénzbüntetést is ki lehetett szabni, akár a megcélzott haszon kétszerese mértékéig is.

1949-ben a büntetőjogi tényállásokat jelentős módosításnak vetették alá, az eddigiekben jellemző „kínálati” oldali cselekmények büntetendősége kiegészült a fogyasztói

⁵ Az osztrák kábítószer-büntetőjog történetével kapcsolatosan ld. pl. *Burgstaller, M.: Drogenstrafrecht in Österreich. Österreichische Juristenzeitung 1986/17 520–529. p. Dearing, A.: Landesbericht Österreich. In: Betäubungsmittelstrafrecht in Westeuropa (Hrsg: Eser / Meyer). Freiburg im Br., 1987. 500–545. p., Köck, E.: Entwicklung und Stand des Drogenstrafrechts in Österreich. Österreichische Juristenzeitung 1998/3 94–103. p.*

⁶ Ez a „mennyiségi meghatározás” 1985-ig szerepelt a jogszabályban, jelentését a joggyakorlat, illetve felsőbb bírósági eseti döntések dolgozták ki. Akkor volt szó – ebben az értelemben – „veszélyes” mennyiségéről, ha a kérdéses anyag 30–50 személy függőségét előidézhetette. Az osztrák OGH megkövetelte ehhez azt is, hogy a tettes szándéka a kérdéses kábítószer vonatkozásában annak szétosztására is terjedjen ki, ezáltal legalább 40 embert veszélyeztető helyzetet teremtve. Többek között *Schwaighofer* is kritizálta ezt az értelmezést, mivel a jogszabály szerint a szándékosság csakis a mennyiségre vonatkozhat, az azt meghaladó „szétosztási” célzat megkövetelése nem megengedhető. Ld. *Schwaighofer, K.: Die unbestimmten Mengenbegriffe des Suchtgiftgesetzes im Licht der Suchtgiftgesetznovelle 1985 und der jüngsten Rechtsprechung des OGH. Österreichische Juristenzeitung 1990/7 194. p.*

magatartások kriminalizálásával: a forgalomba hozatali célzat már nem eleme a tényállásnak, illetőleg már a kevesebb – ti. kevesebb, mint a nagyobb veszély előidézésére alkalmas – mennyiségű kábítószer birtoklása vagy megszerzése is büntetendővé vált.

Az ilyen módon – nemzetközi viszonylatban is – megszigorított büntetőjogi rendelkezések több, mint húsz éven át szinte változtatások nélkül uralták az osztrák kábítószer-büntetőjogot,⁷ azonban ez Ausztriában sem tudta elejét venni – természeténél fogva – az 1960-as évek végén egész Európát „két vállra fektető” kábítószer-fogyasztási hullámnak. Az újfajta kábítószer-fogyasztás volumene és jellemzői miatt átalakításra szorult a kábítószer-jog struktúrája is. A büntető tényállások rendszerét, illetőleg ennek forrásában az akkori kriminálpolitikát kifejezetten haladó – bár kissé naiv – szemléletmód jellemezte, miszerint a fogyasztó, illetve a kereskedő büntetőjogi megítélését egymástól külön kell választani: a fogyasztót inkább a kezelés felé kell terelni, míg a kereskedőt szigorúan meg kell büntetni.

Ez a szemlélet lényegében ma is helytálló, és ez az alapja ma is a legtöbb – európai – kábítószer-jognak, ugyanakkor azzal is számolni kell, hogy a határ a két elkövetői kör között nem olyan éles, ahogyan azt korábban gondolták. Sőt. A legnagyobb megítélésbeli problémát éppen a kábítószer-fogyasztó (illetve függő) „kiskereskedők” okozzák.

A fenti szempontnak meg is felel az 1971-ben megalkotott SGG-novella,⁸ amely szigorú büntetéseket helyezett kilátásba a kábítószer-kereskedést (illetve más hasonló jellegű cselekményt) elkövetőkkel szemben, ugyanakkor már ekkor megteremtette a kábítószer fogyasztói számára a büntetőjogi felelősség alóli mentesülés lehetőségét.⁹ Ennek értelmében kevesebb, a gyanúsított egy heti adagját (*Wochenration*) meg nem haladó mennyiségű kábítószer megszerzése vagy birtoklása esetén, ha a gyanúsított nem szorult orvosi kezelésre vagy ha alávetette magát a szükséges kezelésnek, akkor az ügyészség a vádemelést (illetve az eljárás későbbi szakaszában a bíróság az eljárást) felfüggeszthette egy évre, amelynek sikeres eltelte után az eljárást meg kellett szüntetni.

A fogyasztó differenciált megítélésének törvénybe iktatása fontos mérföldkö az osztrák kábítószer-büntetőjogban: a büntethetőség megszűnését – ekkor még – nem csak a kábítószer-függő elkövetőkre teszi lehetővé a jogalkotó, hanem lényegében bárki részesülhet ebben, aki akár csak alkalmanként is fogyasztott kábítószer (hiszen ezzel a birtokban tartást vagy a megszerzést biztosan kimeríti). Ennek ellenére a jogalkotó nem tartotta szükségesnek a fogyasztás büntetlenségének kimondását.

1975 óta, az osztrák Btk. hatályba lépésével lehetőség nyílt kábítószer- vagy alkoholfüggő bűnelkövetőkkel szemben a „kényszergyógyítás” intézkedésének elrendelésére: az ilyen személyeket maximum két évre a büntetőbíróság ún. elvonásra szoruló jogsértők intézetébe (*Anstalt für entwöhnungsbedürftige*

⁷ Az 1949-es törvénysszöveget 1951-ben ismét önálló törvényként kiadták (BGBl – Bundesgesetzblatt, az osztrák hivatalos közlöny – 1952/234), így a jelenlegi drogtörvényt megelőző jogszabályra, mint az 1951. évi SGG-re (Suchgiftgesetz) kell hivatkozni.

⁸ BGBl 1971/271.

⁹ További új elem, hogy a kábítószerrel visszaélés propagálása is új bűncselekményként került szabályozásra.

Rechtsbrecher) utalhatta, ha tartani lehetett attól, hogy újabb – a „függőségükkel” egyébként kapcsolatban álló – büntetendő cselekményt követnének el.¹⁰

Az „ideálképet”, miszerint fogyasztó és kereskedő egymástól jól különválasztható, hamar megcáfolta a törvénymódosítás után kialakult helyzet – a drogkereskedők, átalakítva üzleti szokásaikat, már egy heti adagnál több „árut” nem tartottak maguknál, és így rájuk is alkalmazni lehetett a vádemelés elhalasztását. Emiatt az 1980-ban hatályba lépett újabb novelláris módosítás¹¹ az egy heti adagot „leszállította” az ún. csekély mennyiségre (*geringe Menge*) így kívánták elérni azt, hogy tényleg csak a fogyasztó mentesülhessen a büntetőjogi felelősségre vonás alól. Mivel azonban nem határozták meg, hogy mi is ez a csekély mennyiség, a jogbiztonsági deficit következtében a jogalkalmazásban sokféle variáció előfordult.

A határértékek számítására 1981-ben két orvosszakértő közétett egy módszert (ún. „Maureri formula”¹²), amely alapján a csekély, illetve a már régóta érvényesülő „veszélyes” mennyiség jogilag releváns határait meg lehetett állapítani.¹³ Ezeket a határértékeket az igazságügy-miniszter 1981. szeptember 8-án egy „közleményben” megerősítette.

Ugyanez a novella rendelkezett arról is, hogy az eljárások felfüggesztésének próbaideje két év legyen, valamint jelentősen kiszélesítette a kábítószerrel visszaélés társadalmi kontroll-rendszerét.¹⁴ Ennek keretén belül az absztinencia-orientált állami kényszerterápia volt az „ultima ratio”, amelynek megengedhetősége már akkor is komoly kritikákat vetett fel.

A drogtörvény további módosításának az igénye már nem sokkal ezután felmerült, és 1982-ben megkezdődtek a szakmai, illetve politikai egyeztetések,¹⁵ amelyek végeredményeképpen a régi kábítószer-törvény legutolsó novellája¹⁶ 1985. szeptember 1-jén hatályba is lépett. Az új novella szerves folytatása a hetvenes évek óta tartó jogalkotási láncnak, a büntető tényállásokat tovább bővítették (nyilvános reklám SGG 15. §, a kábítószerrel visszaélés – tipikusan kínálati oldali cselekményeinek – elkövetésére bünszövetség létrehozása vagy „összebeszélés” SGG 14. §), a büntetési tételek további emelése pedig egyes minősített tényállásokat a legsúlyosabb klasszikus bűncselekményekhez tette mérhetővé. Ez a módosítás honosította meg a drogjogban a „nagy mennyiség” kategóriáját (*große Menge*), amelynek fogalmát megtaláljuk a törvényben is:

¹⁰ Ez az intézkedés még ma is él, ezzel kapcsolatosan ld. 3.5.1. fejezet.

¹¹ BGBl 1980/319.

¹² A formula lényege például ópiátoknál az, hogy a kábítószerhez nem szokott fogyasztó egyszeri adagjának és a hozzászokott fogyasztó napi adagjának középértékét megszorozza a „nagyobb körben” veszélyeztetett személyek számával – azaz 40-nel. A csekély mennyiség pedig ennek tizede.

¹³ Machata, G. / Maurer, H.: Mengenstufen von Suchtgift nach der Suchtgiftgesetznovelle 1980. Österreichische Richterzeitung 1981/3 45–49. p., Uhl, A.: Eine kritische Bewertung der Suchtgift-Grenzwert-Formel von Maurer. Österreichische Richterzeitung. 1981/7–8 154–156. p., Maurer, H.: „Eine kritische Bewertung der Suchtgift-Grenzwert-Formel von Maurer”-Entgegnung. Österreichische Richterzeitung 1981/12 261–263. p.

¹⁴ Szülők, nevelők, háziorvosok és iskolák kötelezettségévé tette, hogy kábítószerrel visszaélés gyanúja esetén az érintett személyt az ellátórendszerbe „tereljék”: kötelező orvosi vizsgálat, majd elvonókezelés közegészségügyi hatóság elrendelése alapján, egyéb orvosi beavatkozás, akár az érintett személy akarata ellenére. Részletében ld. pl. Köck (1998) 96. p., Dearing (1987) 508–509. p.

¹⁵ Dearing (1987), 509. p.

¹⁶ BGBl 1985/184.

akkor valósul meg, ha az ilyen mennyiség továbbadása alkalmas lehet nagyobb körben az emberek életének vagy egészségének veszélyeztetésére [SGG 12. § (1) bek. – „in großem Ausmaß”].¹⁷

Mivel tehát a jogalkotó ez alkalommal sem határozta meg a csekély, illetve a nagy mennyiség pontos határait, így az a jogalkalmazás feladata maradt.¹⁸ A jogbizonytalanságot még tovább tetézte a tény, hogy ez a novella a meg nem határozott nagy mennyiség huszonötshörösét elérő mennyiségre (*Übermenge*) való elkövetést többszörösen minősülő esetek tekintette [SGG 12. § (3) harmadik pont]. A csekély mennyiséggel kapcsolatosan ugyanakkor általánosan elfogadott nézet volt, hogy a lefektetett határok alkalmazását minden elkövetőnél egyedileg kell eldönteni, hiszen teljesen más lehet a csekély mennyiség az alkalmi fogyasztónál és megint más a kábítószerhez szokott személynél.

Az igazságügy-miniszteri „közleménnyel” megerősített, irányadónak szánt határértékeket a joggyakorlat szinte teljes mértékben követte, ami legalább – az elvi problémák ellenére is – a *de facto* jogbiztonságot elősegítette. Érdekes módon azonban az OGH¹⁹ egyetlenegy kábítószer, a heroin esetében következetesen eltért az igazságügy-miniszteri határoktól. A felsőbb bírósági gyakorlat szerint a nagy mennyiség már 1,5 gramm esetén megvalósul, szemben a táblázatban szereplő 5 grammal. Az OGH álláspontját azzal indokolta, hogy a heroin esetében az első fogyasztások 80–90 %-a vezet függőséghez (!), és ez a „tény” megalapozza az iránymutatástól való eltérést. Eléggé gyengének tekinthető ez az érvelés, mivel az OGH álláspontját nem igen támasztják alá szakmai érvek.²⁰ Az alacsony határérték érvényesítésével a heroin-függő elkövetőkre az alapesetet, illetve a csekély mennyiséghez kötött enyhébben minősülő esetet nem lehetett alkalmazni, hiszen a 1,5 gramm az igazságügy-miniszteri táblázat szerint a maximális napi adag felét teszi csak ki... Mivel az OGH csak a heroin esetében tért el a határértékektől, ez azt is jelentette, hogy a többi kábítószerrel nem kifogásolja a kábítószerhez szokott, illetve nem szokott fogyasztók megkülönböztetését. Ebben az esetben viszont különösen kérdéses volt, hogy miért pont a heroinnál tett kivételt?

Az 1985-ös novella után is megmaradt az – akár fogyasztási célú – birtoklás és megszerzés büntetendősége, de az emiatt indult eljárás feltételes felfüggesztésének lehetősége a korábbiakhoz képest kibővült: a kötelező eset mellett az ügyészség a csekély mennyiségű kábítószer előállításánál, behozatalánál, kivitelénél, illetve átadásánál is felfüggeszthette az eljárást, ha ez speciálprevenzív hatását tekintve kedvezőbbnek mu-

¹⁷ A fenti törvényi fogalommal az osztrák legfelsőbb bíróság korábbi jogértelmezése elavult, mivel a jogalkotó teljesen objektív szempontok alapján határozta meg a jogilag releváns nagy mennyiséget, de a jogalkalmazás számára még mindig megmaradt a kérdés, hogy számszerűen akkor mekkora mennyiség is felelhet meg a törvényes definíciónak...

¹⁸ Ezt elősegítendő, 1985. május 10-én publikálták az egészségügyi minisztérium mellett működő speciális tanácsadói testület javaslatát, amelyben javaslatot adnak az egyes kábítószeres mennyiségi határaitra, de amely nem bírt kötelező erővel. A javaslat lényegében már az 1981-ben közzétett Maureri-formula alapján számolt mennyiségi határokat erősítette meg.

¹⁹ OGH, azaz *Oberster Gerichtshof*, az osztrák Legfelsőbb Bíróság elnevezésének rövidítése.

²⁰ Ld. pl. *Schwaighofer* (1990) 197. p., *Bittmann*, K.-P.: Suchtgifgesetz – Grenzmenge bei Heroin. Österreichische Richterzeitung 1988/ 7–8., 158–161. p.

tatkozott. Hasonlóképpen újdonság volt a büntetés végrehajtásának legfeljebb két évre történő felfüggesztése, amely lehetővé tette, hogy az elkövető az esetlegesen szükséges orvosi kezelésnek alávesse magát.

3. Hatályos kábítószer-törvény és rendelkezései

Ausztriában 1998. január 1-jén lépett hatályba az új *Suchtmittelgesetz* (SMG),²¹ amely a korábbi, jelentősen is módosított 1951. évi kábítószer-törvényt váltotta fel, teljesen újraszabályozva – inkább formai értelemben – a kábítószer-jog terepét.

A törvény megalkotását több tényező is indokolta. Egyrészt Ausztria ratifikálni kívánta az ENSZ pszichotróp anyagokról szóló 1971. és 1988. évi nemzetközi egyezményeit és ehhez sok szempontból módosítani kellett volna régi drog-törvényét, másfelől mind kriminál- mind egészségügy-politikai szempontból fontos új elemekkel akarták gazdagítani a törvényt: emiatt a legjobb megoldásként a régi SGG újrakodifikálása kínálkozott. Ilyen új elemnek minősül például „terápia a büntetés helyett” alapelv érvényesülésének további kiépítése, a szubsztitúciós kezelések törvényes alapjainak megteremtése, a törvényalkotói felhatalmazás a mennyiségi határok rendeletben történő lefektetése (stb.)

Az új SMG – eleget téve a nemzetközi szerződések elvárásainak – nem csupán a kábítószerekre, hanem a pszichotróp anyagokra, valamint az ún. prekursorokra²² is kiterjeszti hatályát. Az, hogy pontosan mely anyagok minősülnek kábítószernek, pszichotróp anyagnak vagy prekursoroknak, a törvény alapján kibocsátott egészségügy-miniszteri²³ rendelet határozza meg.²⁴ Az osztrák terminológiában a kábítószerre (*Suchtgift*) és a pszichotróp anyagokra (*psychotrope Substanzen*) együttesen a „kábító anyag” (*Suchtmittel*) kifejezést is használják, a törvény adminisztratív, illetőleg egészségügyi rendelkezései vonatkozásában nincs különbség a két anyagcsoport tekintetében, viszont egymástól különböző büntető normákat találhatunk a kábítószerre, illetőleg a pszichotróp anyagok esetén.

A jogszabály tartalmazza ezen anyagokkal kapcsolatos legális forgalomra, az adminisztratív és az egészségügyi ellenőrző rendszer működésére vonatkozó szabályokat, valamint az illegális visszaéléssel kapcsolatos büntetőjogi normákat is.

A büntetőjogi szabályok a törvény 5. Főrészében (*Hauptstück*) találhatóak, a jogalkotó büntetendő magatartásokat az anyagtól függően csoportosította: így önálló szabályozást kaptak a kábítószerre, a pszichotróp anyagra és a prekursorra vonatkozó tényállások.

²¹ BGBl I 1997/112.

²² Prekursoroknak nevezzük azokat a kémiai vegyületeket („előanyagokat”), amelyekre a szintetikus kábítószer-előállítási folyamatban a végtermék létrejöttéhez feltétlenül szükségesek.

²³ Kissé egyszerűsített megnevezés ez, mivel a tárcát hivatalosan munka-, egészségügyi és szociális szövetségi minisztériumnak (*Bundesministerium für Arbeit, Gesundheit und Soziales*) hívták, de ehelyütt az egyszerűség kedvéért maradok az egészségügy-miniszteri elnevezésnél.

²⁴ A miniszter jogosult a rendeletben szereplő listákat kiegészíteni újabb anyagok felvétele útján, ha a kérdéses anyag a veszélyességét illetően a kábítószerkehez (vagy pszichotróp anyagokhoz) mérhető. SMG 2. § (3) bek. és 3. § (2) bek.

3.1 „Kábítószerrel visszaélés” – SMG 27. §–29. §

A kábítószerre elkövethető büntetendő cselekményeket lényegében négy alaptényállás és ezek megfelelő minősített esetei, valamint két privilegizált tényállás tartalmazza.

Alapesetnek minősül a kábítószer a hatósági előírások ellenére történő megszerzése, tartása, még akkor is, ha nagy mennyiségre követik el. [27. § (1) bek.]. Ez a cselekmény hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételt meg nem haladó pénzbüntetéssel büntetendő. Ha azonban az elkövető forgalomba hozatali célzattal, nagy mennyiségre követi el a cselekményt, a súlyosabban büntetendő „előkészületi” tényállás alapján, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (28. § (1) bek.).

Ugyancsak az első alapeset körében (27. § (1) bek.) értékelendő a kábítószer előállítása, behozatala, kivitele, másnak való átadása vagy megszerzése, egészen addig, amíg az elkövetési mennyiség nem éri el a nagy mennyiség alsó határát (ez az, amit „nem nagy” mennyiségnek neveztem). A jogalkotó a nagy mennyiséget bizonyos elkövetési magatartások esetében minősített esetként határozza meg, az ezt el nem érő mennyiségű kábítószer az első alapesethez tartozik. A csekély mennyiség az osztrák büntetőjogban nem privilegizálja a tényállást, hanem büntethetőséget megszüntető ok alkalmazására teremt alapot a tényállás elkövetője javára.²⁵

A nagy mennyiségben történő előállítás, behozatal, kivitel vagy forgalomba hozatal a SMG 28. § (2) bekezdése szerinti – súlyosabb büntetéssel fenyegetett – alaptényállást valósítja meg, amely öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A tényállások vizsgálatánál felmerülhet kérdésként, hogy vajon a forgalomba hozatal, illetőleg a másnak való átadás/megszerzés nem kerülhet-e egymással látszólagos halmazatba vagy pl. nagy mennyiségben való átadás megvalósíthatja-e a forgalomba hozatalt? Az osztrák jogtudomány és joggyakorlat értelmezésében a „forgalomba hozatal” és a másnak való „átengedés” tartalmilag ugyanazt jelenti,²⁶ viszont az elkövetési mennyiségre vonatkozó tényállási elem alapján a határvonalat meg lehet húzni. Ebből következően a 27. § (1) bekezdés szerinti átadást csakis a nagy mennyiséget el nem érő kábítószerre lehet elkövetni, az ezt meghaladó mennyiség már a 28. § (2) bekezdésének megállapítását alapozhatja meg. Általában véve is irányadó, hogy a két említett bekezdés nem állhat halmazatban egymással, a 28. § megvalósulása általában kizárja a 27. § megállapítását.

A minősített esetek lényegében a kábítószer terjesztőivel, esetleg éppen erre „szakosodott” bűnözői körökkel szembeni szigorú fellépést alapozzák meg. A kábítószer saját vagy más részére történő megszerzése, birtokban tartása (forgalomba hozatali célzat nélkül), vagy nem nagy mennyiségben az előállítás, behozatal, átadás cselekményeit minősíti a körülmény, ha ezáltal egy kiskorú személy számára²⁷ a kábítószer fogyasztása

²⁵ Ez a megoldás az ún. *de jure depönalizáció* egyik esetét meríti ki, amelyre a következők jellemzők: a cselekmény bűncselekmény marad (azaz nincs dekriminalizáció), a megbüntetés elmaradhat bizonyos feltételekkel. Részletesen ld. pl. *Karsai, K.: A kábítószer-fogyasztás büntetendősége. Acta Juridica et Politica. Tomus LIV. Fasc. 11. 16–20. p.*

²⁶ *Foregger, E. / Litzka, G. / Matzka, M.: Suchmittengesetz, Kurzkomentar. Wien, 1998. 73. p. 83. p.*

²⁷ SMG 27. § (2) bek. I. ha a cselekmény kiskorú személy kábítószer fogyasztását teszi lehetővé, amennyiben az elkövető nagykorú és legalább két évvel idősebb a kiskorú személynél!”

lehetővé válik vagy ha az előbbi cselekményt üzletszerűen²⁸ vagy pedig „bűnbanda tagjaként” („als Mitglied einer Bande”)²⁹ követték el (a büntetés egytől tíz évig terjedő szabadságvesztés lehet). A „kábitószerrel visszaélés” elkövetésére létrejött, nagyobb számú személyt tömörítő „bűnszervezet”³⁰ tagjakénti elkövetés, illetőleg az ilyen szervezetben vezető funkció betöltése szintén súlyosabban minősül (egytől tizenöt évig terjedő,³¹ illetőleg tiztől húsz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő).

Ugyancsak minősített eset (egytől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendően) az ún. „túlzottan nagy” mennyiségre (*Übermenge*) történő elkövetés is, amely a törvényi fogalom alapján a nagy mennyiség alsó határának huszonötszörösét meghaladó mennyiséget jelent.

Az új törvény alapján is meg lehet tehát különböztetni a csekély mennyiséget, amelyhez büntethetőséget megszüntető okot kapcsoltak, a nagy mennyiséget, amelyre való elkövetés súlyosabb büntetéssel fenyegetett, az ún. „túlzottan nagy” mennyiséget (*Übermenge*), amely megvalósulása esetén az elkövető a leg-súlyosabban büntetésekkel számolhat, illetve a „nem nagy” mennyiséget, amelynek létezése nem konkrét említés, hanem a törvény értelmezése alapján adott.

Az osztrák kábítószer-törvény 29. §-a önálló tényállásban a kábítószer fogyasztására való felhívást, illetve annak „reklámozását” rendeli büntetni („aki nyomtatott formában, mozgóképen vagy más módon kábítószerrel visszaélésre nyilvánosan³² felhív vagy a kábítószerrel visszaélést annak népszerűsítésére alkalmas módon helyesli”). Ez a cselekmény is az első alapesethez hasonlóan hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételt meg nem haladó pénzbüntetéssel büntetendő.

3.1.1. Kábítószerhez szokott fogyasztók

A kábítószerrel visszaélés tényállásában a súlyosabb minősítést megalapozó körülmények megvalósulásakor kábítószerhez vagy pszichotróp anyaghoz szokott elkövető („an ein Suchtmittel gewöhnt”) esetén a büntetési tétel nem a minősített eset, hanem az adott tényállás alapesete szerint alakul, amennyiben a cselekményt túlnyomó részben a saját használatú kábítószer vagy az ennek megszerzésére szolgáló eszköz megszerzése érdekében követte el [SMG 27. § (2) bekezdés, 28. § (3) bekezdés]. A törvény által használt kifejezés tartalmát a jogalkotó nem, de a joggyakorlat és a tudomány meghatá-

²⁸ Az osztrák Btk. 70. § meghatározza az üzletszerűség (*Gewerbsmäßigkeit*) fogalmát: aki azzal a céllal követi a büntetendő cselekményt, hogy annak ismétlődő elkövetése révén folyamatos bevételre tegyen szert.

²⁹ Az osztrák Btk. 278. § tartalmazza a „bandaalapítás” (*Bandenbildung*) bűncselekményét, és ezzel való összevetésben kell a fenti minősített esetet értelmezni. Ezek szerint bűnbandáról akkor beszélünk, ha legalább három személy azzal a céllal szövetkezik, a törvényben meghatározott – tipikusan súlyosabb – bűncselekményeket folyamatosan kövessenek el. A bűncselekmény megvalósulásának nem feltétele, hogy el is kövessék valamely cselekményt.

³⁰ SMG 28. § (4) bekezdés „...eine Verbindung einer größeren Zahl von Menschen zur Begehung solcher strafbarer Handlungen...”

³¹ Ugyanígy büntetendő az is, aki „bűnbanda tagjaként” követi el a cselekményt, és már volt elítélve ilyen bűncselekmény elkövetéséért.

³² Osztrák Btk. 69. §: „nyilvánosan követi el a cselekményt, ha arról személyek nagyobb csoportja közvetlenül tudomást szerezhet”. Általában 10 fő esetén megállapítható a nyilvános elkövetés. *Foregger / Litzka / Matzka* (1998) 92. p.

rozsa: kábítószerhez szokott az elkövető, ha a kábítószerre magától értetődő természetességgel szüksége van vagy annak fogyasztása olyan szükséglet a számára, amelyet nem tud vagy csupán akarateréjének rendkívüli megerősítésével tud leküzdeni.³³ Ezért nem csupán a fizikai függőséget okozó szerekhez, hanem a pszichikai függőséget okozó anyagokhoz való hozzászokás is ide tartozik.

3.2. Pszichotróp anyagokra vonatkozó rendelkezések – SMG 30. §–31. §

A pszichotróp anyagokkal való visszaélésről rendelkező új büntető normákat az 1988. évi Bécsi Konvenciónak megfelelően alkották meg. Az osztrák SMG 30. § (1) bekezdése szerint aki a hatósági előírások megszegésével pszichotróp anyagot megszerz, birtokol, előállít, az országban behoz, kivisz, más személynek átad vagy számára megszerez bűncselekményt követ el (I.), amely cselekmény hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételt meg nem haladó pénzbüntetéssel büntetendő. Ha a megszerzés vagy birtokban tartás nagy mennyiségű pszichotróp anyag esetén forgalomba hozatal célzatával történik, a 31. § (1) bekezdés szerinti tényállás valósul meg (II.), amely már két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény. Ha viszont az elkövető forgalomba is hozza, illetőleg előállítja, az országba behozza vagy kiviszi a nagy mennyiségű pszichotróp anyagot, cselekményével a 31. § (2) bekezdésében foglaltakat meríti ki (III.) és öt évig terjedő szabadságvesztéssel is sújtható.

Feltűnő lehet, hogy a pszichotróp anyagokra vonatkozó büntető normák jóval „szegényesebbek”, mint a kábítószeres esetekben, a kábítószerre elkövetést minősítő eseteket is csupán az alaptényállásokra meghatározott büntetési tételeken belül lehet és kell értékelni. Az osztrák jogalkotó ezzel a pszichotróp anyagok kábítószeresekhez képesti relatíve enyhébb veszélyességét fejezi ki.

A pszichotróp anyagokkal kapcsolatosan az SMG 30. § (2) bekezdése kimondja, hogy nem büntethető, aki a pszichotróp anyagot tartalmazó gyógyszert saját használatra vagy állat számára megszerzi, birtokolja, az országba behozza vagy kiviszi, illetőleg másnak átadja, ha az átadásból nem származik előnye. A többről a kevesebbre való következtetés eszközével megállapítható, hogy a 30. § (1) bekezdése szerint tehát az büntethető, aki akár nagy mennyiségű pszichotróp anyagot forgalomba hozatali célzat nélkül megszerz vagy tart, de az is, aki ilyen célzattal nagy mennyiséget el nem érő pszichotróp anyagot szerez meg vagy tart. Ezen rendelkezés szerint büntetendő az az elkövető is, aki a pszichotróp anyagot tartalmazó gyógyszert nem saját használatára szerzi meg, tartja birtokában vagy ugyan saját használatra szerzi meg vagy tartja, de nagy mennyiségben. Az országba behozatalnál, illetőleg kivitelnél is az előzőek az irányadók. A másnak történő átengedés, illetve megszerzés csak akkor büntetendő, ha az elkövető cselekményével előnyhöz jut. A 30. § (1) bekezdés körébe tartozik a pszichotróp anyag nagy mennyiséget el nem érő előállítása is.

Az iménti büntethetőséget kizáró ok törvénybe iktatásával a jogalkotó egyébként a legális – pszichotróp anyag tartalmú – gyógyszerekkel visszaélőket kívánta a kriminalizálás köréből kivonni, ami egyrészt helyes kriminálpolitikai irányt jelent. Másfelől viszont nehezen érthető, hogy a kábítószeres esetében miért nem alkalmaztak hasonló

³³ Foregger / Litzka / Matzka (1998) 77. p.

kivételt, mivel így azt sugallja a jogalkotó, hogy a legális gyógyszerivisszaélés (pl. altatók, nyugtatók) kevésbé elítélendő, mint az illegális anyagok használata. A társadalmi szempontokat alapul véve a gyógyszerfüggőség valóban „kevésbé káros”, hiszen a függősége eszköze teljesen legálisan hozzáférhető, így nincs semmilyen hatással a kriminalitásra, nem okoz anyagi, fizikai és szociális ellehetetlenülést, ugyanakkor viszont az egyén szintjén éppúgy függőséget jelent. Itt tehát nem abban van a hiba, hogy a gyógyszerrel való visszaélést nem tekintjük büntetőjogilag releváns magatartásnak, hanem abban, hogy a csupán az anyagban különböző másik függőséget, a drogfüggőséget, (illetőleg az azt megelőző kábítószer-fogyasztást) viszont annak vesszük...

Az osztrák kábítószer-törvény új rendelkezései közé tartoznak az ún. *prekursorokra* vonatkozó büntető szabályok is, amelyek a 32. §-ban találhatók. Eszerint aki olyan prekuzort, amelyről tudja, hogy azt előírások megszegésével történő nagy mennyiségű kábító anyag³⁴ előállításához fogják felhasználni, megszerez vagy birtokol, két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Öt évig terjedhet a szabadságvesztés, ha a fenti anyagot előállítják, országra hozzák, kiviszik vagy forgalomba hozzák.

3.3. A határértékek rendeleti szabályozása

1. Az új kábítószer-törvény által teremtett jogi helyzet egyik legfontosabb újdonsága az, hogy a jogalkotó felhatalmazta az egészségügyi minisztert megfelelő rendeletek megalkotására, amelyekben meg kell határozni a kábítószer törvény hatálya alá tartozó anyagokat, illetőleg ezek büntetőjogilag releváns mennyiségi határait. A mennyiségi határértékeket végül az ún. határérték-rendeletekben (*Grenzmengenverordnungen*³⁵) fektették le és tették közzé.

Egy ország kábítószer-büntetőjogát általában véve is markánsan jellemezheti a bűncselekmények elbírálásához szükséges mennyiségi határok meghatározásának módja, így alapvető jelentőségű lehet, hogy vajon törvény, egyéb jogszabály, bírósági iránymutatás vagy esetleg megszilárdult ítélkezési gyakorlat képezi alapját az – általában – enyhébb megítélést jelentő „csekélyebb”, illetőleg a „nagyobb” mennyiség megkülönböztetésének.

Ausztriában korábban nem jogszabály határozta meg a mennyiségi határokat, hanem – mint ahogy azt már említettem – lényegében a szakmai (nem csupán jogalkalmazói) oldal által javasolt, lehetséges mennyiségi határértékeket erősítette meg az igazságügy-miniszter. Bár ezzel az aktussal *de jure* nem vált kötelezővé a lefektetett határok figyelembe vétele, azonban azokat a jogalkalmazó – néhány kivétellel – mindig figyelembe vette. A szakmai közönség ezt a megoldást komoly kritikával illette, *Bittman*³⁶ például már 1988-ban a határértékek rendeleti lefektetését szorgalmazta, azonban erre 1997-ig neki és a szakmai közvéleménynek is várnia kellett.

³⁴ Kábítószer vagy pszichotróp anyag.

³⁵ Verordnung der Bundesministerin für Arbeit, Gesundheit und Soziales über die Untergrenzen einer großen Menge bezüglich der psychotropen Stoffe (Psychotropen-Grenzmengenverordnung – BGBl. II. Nr. 378/1997) és Verordnung der Bundesministerin für Arbeit, Gesundheit und Soziales über die Untergrenzen einer großen Menge bezüglich der Suchtgifte (Suchtgift-Grenzmengenverordnung – BGBl. II. Nr. 377/1997).

³⁶ *Bittmann* (1988) 160. p.

Az új osztrák drogjogban már a rendeleti szintű meghatározás érvényesül, ami jobban megfelel a büntető jogszabályt jellemző határozottság követelményének (bár nem maradéktalanul). Nem csekélyebb kérdés függ a kábítószer (vagy pszichotróp anyag) mennyiségétől, mint hogy a kilátásba helyezett büntetés több évig terjedő szabadságvesztés lehet-e vagy esetleg csak hat hónapig terjedő... A *nullum crimen sine lege certa* alapelvből következően a jogalkotónak a büntetendő magatartás körét egzaktnak kell megállapítania, hogy „az önkéntes bírói döntés veszélyét megelőzze, hiszen a norma címzettjének individuális védelme csak a büntető törvény megfelelő meghatározottsága alapján érhető el, amikor is pontosan tudható, mi a büntetőjogilag tiltott és a büntető szankciók mely nemével, milyen maximális mértékkel kell a jogsértés esetén számolni”.³⁷

2. A határérték-rendeletek meghatározzák a kábítószernek, illetve pszichotróp anyagnak minősülő anyagokat és azt a mennyiséget, amely a büntetőjogban alkalmazott „nagy mennyiség” alsó határának megfelel. Ugyanakkor a csekély mennyiséget, amelyre az osztrák jogalkotó eljárásjogi jellegű, büntethetőséget megszüntető akadályt teremtett meg, nem határozza meg jogszabály, hanem azt a jogalkalmazó jogosult egyedi esetben eldönteni.

A csekély mennyiség egyedi megállapításánál az adott kábítószer „határértékét” (azaz a nagy mennyiség alsó határát), az egyszeri adag, illetőleg a napi adag mennyiségét kell figyelembe venni, valamint az – esetleges – tolerancia mértékét is be kell kalkulálni. Ilyen módon előfordulhat például, hogy kábítószerhez szokott, illetve alkalmi fogyasztó esetében ugyanazon kábítószer csekély mennyisége különböző lesz. Többfokú differenciálás figyelhető meg tehát annak érdekében, hogy az enyhébb megítélést és enyhébb jogkövetkezményeket lehetővé tevő csekély mennyiség megállapítása elérhesse a kriminálpolitikai célt: a függők magatartása ne ütközzön szinte automatikusan a nagy mennyiség tényállásaiba, de az alkalmi fogyasztók se maradjanak büntetlenül.

A következőkben néhány elterjedtebb kábítószer határértékeit foglaltam táblázatba, amelybe felvettem a jelenleg hatályos magyar mennyiségi határokat³⁸ is, hogy könnyebben tudjunk ítéletet alkotni az osztrák szabályozás jellemzőiről. Ausztria vonatkozásában a nagy mennyiség, míg Magyarországot illetően a jelentős mennyiség alsó határának értékeit tüntettem fel.

³⁷ Nagy F. – Tokaji G.: A magyar büntetőjog általános része. Korona. Budapest, 1998. 50. p.

³⁸ Btké. 23. § (1)–(3) bekezdés.

<i>Kábítószer megnevezése</i>	<i>Ausztria</i>	<i>Magyarország</i>
kokain	15 g	40 g
heroin	5 g	12 g
morfin	10 g	18 g
amfetamin	10 g	10 g
metadon	10 g	20 g
pl. MDMA ³⁹	30 g	20 g
LSD	0,01 g	0,02 g
THC ⁴⁰	20 g	20 g

A nagy mennyiség alsó határát mindig igen körültekintően kell meghúzni, hiszen a kábítószer-fogyasztásra, mint egyes esetekben függőséget kialakító szenvedélyre is figyelemmel kell lenni, ami általában az elfogyasztott kábítószer mennyiségét is jelentősen megnöveli. Emiatt a fogyasztó akár egy-két napi adagjával is már könnyen a büntetőjogilag súlyosabb megítélés alá eső nagy mennyiséget tarthatja például magánál. Ebben a munkában nem céloim a hazai szabályozást minden részletre kiterjedően bemutatni, ehelyett is csak a viszonyítás kedvéért vettem fel a magyar határértékeket. Mégis már első pillantásra szembetűnő lehet számunkra, hogy egyes kábítószeres esetekben meglehetősen nagy a különbség a két országban. A fenti összehasonlítás alapján azonban nem szabad elhamarkodottan arra következtetésre jutni, hogy a magyar szabályozás az ausztriaihoz képest jóval enyhébb. Inkább azt kell mondani, hogy a magyar jogalkotó a jelentős mennyiség alsó határának meghatározásánál – a fentiekre tekintettel – jóval megfontoltabban járt el, mint osztrák kollégái, de ugyanakkor a magyar drogjog összességében (elkövetési magatartások köre, fogyasztás megítélése, büntetések, eltérési lehetőségek stb.) éppenhogy sokkal szigorúbb, mint az ausztriai.

3. Lényeges jogalkalmazási kérdésként merül fel, hogy ha az elkövető egyidejűleg több, önmagukban a nagy mennyiséget el nem érő kábítószerre követi el a bűncselekményt (például az országba behoz), akkor vajon az egyes kábítószeres mennyiségeinek összeadásával meg lehet-e a nagy mennyiséget állapítani az elkövető terhére. Az osztrák joggyakorlat és jogtudomány egységes e kérdés megítélésében, mivel a cselekményegység, illetőleg a folytatólagosság körébe tartozó cselekményeknél összeadást alkalmaz. A különböző kábítószeres esetekben a közös viszonyítási alap az megállapított mennyiség határértékhez képesti aránya, a nagy mennyiség megállapításánál az így kialakuló százalékos értékeket kell összeadni.

Egyszerű példaként szolgáljon a következő eset, amikor az elkövető egy alkalommal többféle kábítószerrel hoz be a határon, és a csomagjában 2 gramm heroin, 5 gramm morfiomot és 3,5 g amfetamint találunk. Ebben az esetben meg kell határozni, hogy az adott értékek a határérték hány százalékát teszik ki, majd ezeket össze kell adni: heroin 40 %, morfiom 50 %, amfetamin 35 %, az összesen 125 %. Mivel ez meghaladja a 100 %-nak tekinthető nagy mennyi-

³⁹ Az igen elterjedt „ecstasy” nevű kábítószer egyik hatóanyaga.

⁴⁰ A kannabisz-származékok (pl. marihuána, hasis) hatóanyaga a delta9-tetrahidro-kannabiol, rövidítve THC.

ség alsó határát, megállapítható, hogy az elkövető a kábítószer behozatalát nagy mennyiségre követte el.

*Hochmayr*⁴¹ szerint a több kisebb értékből összeadandó nagy mennyiség esetén azonban a határérték-rendeletek által lefektetett mennyiségi határ nem feltétlenül érvényesül. Előfordulhat ugyanis, hogy kvantitatív szempontból megvan a nagy mennyiség, de a törvény által megkövetelt kvalitatív feltételeknek nem felel meg. A jogalkotó ugyanis a rendelet megalkotásáról szóló felhatalmazásában⁴² több kritériumot is rögzít, amelynek meg kell felelnie a mennyiségi határértéknek: az adott kábítószer függőségi potenciálja, a hozzászokott személy drogfogyasztó magatartási jellemzői, illetőleg hogy alkalmas-e az emberek nagyobb körében az élet vagy egészség veszélyeztetésére.⁴³ Ez azt jelenti tehát, hogy egyes esetekben a pusztán matematikai művelet elvégzése mellett vizsgálni kell az elkövetés tárgyát képező többféle kábítószer együttesen mérhető(?) veszélyességét is, azaz hogy például alkalmas-e legalább 40 ember életének, egészségének veszélyeztetésére. Ez különösen akkor lehet lényeges kérdés, ha az elkövető igen sokféle, apró töredék-adagban meglevő kábítószerre követi el a bűncselekményt, amely adagok önmagukban még egy ember egészségének veszélyeztetésére sem alkalmasak.

Hochmayr arra is felhívja a figyelmet, hogy a többféle kábítószer összeadásával megállapított nagy mennyiségnél matematikailag ugyanazt az eredményt kapjuk, ha pl. 80 %-ban heroint (pl. 4 gramm) és 20 %-ban kannabiszt (4 gramm) hoz be az elkövető, illetve akkor is megvan a nagy mennyiség, ha az arány fordított (16 gramm kannabisz és 1 gramm heroin). Csakhogy ez utóbbi esetben a „lány” drognak minősülő kannabisz ekkora mennyiségben nem feltétlenül veszélyezteti nagyobb körben az emberek életét vagy egészségét...

A joggyakorlat által kialakított további alapvető szabálynak tekinthető, hogy a saját használatra különböző időpontokban megszerzett vagy birtokban tartott kábítószer-adagok nem adhatók össze.⁴⁴

4. A rendeletek „kábitószer-listái” a felvett kábítószereket és pszichotróp anyagokat illetően ma már megfelelnek a vonatkozó nemzetközi jogi dokumentumokban található felsorolásoknak, de korábban a mainál jóval szűkebb volt a büntetőjogi relevanciával is bíró anyagok köre.

Különös problémával szembesült a régi jogi szabályozás és jogalkalmazás egy 1996-ban megindult büntetőeljárás⁴⁵ során, amely terheltje nagy mennyiségű – kb. hatszáz darab – „ecstasy” tablettát csempészett be Ausztriába. A terhelt nem tagadta a behozatal tényét, azonban az eljárás során nem sikerült egy darabot sem a kérdéses tablettákból lefoglalni, így azokat pontos vegyész-szakértői vizsgálat alá nem lehetett vonni.

⁴¹ *Hochmayr, G.*: Zusammenrechnung verschiedener Suchtgifte bei §28 SMG? *Österreichische Richterzeitung* 1999/5 111–120. p.

⁴² SMG 27. § (6) bekezdés és 31. § (3) bekezdés.

⁴³ A tartalmi kritériumokat a korábban (1946. évi törvény óta) alkalmazott fogalom is tartalmazta. Ilyen módon ez utóbbi kritériumot általában véve 40 személy veszélyeztetése esetén már megállapíthatónak veszik.

⁴⁴ *Foregger / Litza / Matzka* (1998) 82. p.

⁴⁵ A jogesetet leírja *Schwaighofer, K. / Call, L.*: „Extasy” und das Suchtgiftgesetz. *Journal für Rechtspolitik*. 1997. 95–100. p.

Az 1996-ban hatályos osztrák *Suchgiftgesetz* 12. § (1) bekezdése lényegében a jelenleg hatályos törvény 28. § (2) bekezdéséhez hasonlóan a nagy mennyiségben történő előállítás, behozatal, kivitel vagy forgalomba hozatalt rendelte büntetni, és a bíróság ezen törvényhely szerint meg is állapította az elkövető bűnösségét.

A bíróság a tanúk beszámolóí alapján jutott arra a következtetésre, hogy „ecstasy” tabletták behozataláról van szó, azonban azok pontos hatóanyagát – a kémiai elemzés hiányában – nem tudta bizonyítani. Vélelmezte tehát, hogy általában szokásos hatóanyagot tartalmaztak a kérdéses tabletták is, így pl. MDMA-t, MMDA-t, MDA-t stb. Az akkor hatályos kábítószer-listákon (amelyek határértéket nem tartalmaztak, de a kábítószerek felsorolását igen) szerepeltek a fenti hatóanyagok, de pl. az éppen ennyire gyakori hatóanyag, az MBDB vagy MDE nem. Mivel a bíróság nem tudta bizonyítani, hogy melyik hatóanyagot tartalmazta pontosan a kábítószer, nem zárhatta ki kétséget kizáróan azt sem, hogy nem MBDB volt a tablettákban.⁴⁶ Márpedig ezt meg kellett volna tennie, hiszen ez az anyag nem minősült kábítószernek és így az erre elkövetett cselekményt – az anyagi jogi legalitás és az *in dubio pro reo* elvéből következően – nem lehet bűncselekménynek tekinteni. A bíróság ítéletében utalt arra, hogy a két vegyület „hasonló” a kábítószer-listákon szereplő említett anyagokhoz, kémiaiilag azoktól csekély mértékben térnek el, így azokhoz hasonló jogkövetkezményeket lehet fűzni.

A megfelelő kémiai szakmai ismeretek hiányában csakis a vonatkozó szakirodalom adataira támaszkodhatunk, amelyek alapján megállapítható, hogy az ítélező bíróság fenti állítása nem felel meg a valóságnak,⁴⁷ a természettudományra jellemző egzaktságnak pedig még közelébe sem ér. Azt is mondhatnánk, hogy az igazságérzetünknek megfelelő jogi megítélés érdekében enyhe „csúsztatás” történt, még pontosabban szólva: büntetőjogban tilalmazott analógiát alkalmazott az eljáró bíróság⁴⁸...

Az új rendeletek egyébként tartalmazzák már a fenti vegyületeket is, azonban ha az illegális laboroknak sikerül újabb – hatásában hasonló – hatóanyagokat kikísérletezni,

⁴⁶ Az „ecstasy” mára már gyűjtőneve a többféle – általában amfetamin-származék – hatóanyagú, szintetikus előállított és legtöbbször tablettá formájában hozzáférhető kábítószereknek, amelyeket a szakirodalomban „designer”-drogoknak (az angol to design ige jelentése tervezni, kreálni) is szokás nevezni. A mesterséges előállítás során már ismert hatású molekulaszervezetek kismértékű megváltoztatásával újabb vegyületeket hoznak létre, amelyek éppúgy kiváltják a szükséges farmakológiai hatást, hiszen a korábban megismert kábítószerektől általában csak kismértékben – néhány gyök megváltoztatásával – különböznek. Az ilyen módon megváltoztatott vegyület jogi értelemben viszont nem minősül kábítószernek (általában amfetamin-keverékek, illetve szintetikus ópiátok), mivel sem a nemzetközi egyezmények listáin, sem pedig a nemzeti kábítószer-listákon nem szerepel. E helyzet visszaélésekre teremt alkalmat, mivel adott egy anyag, amely kiváltja a célzott hatást és – egy ideig – nem is tiltott... (Részletes elemzést ad pl. *Balláné Füsster E.*: Illegális kábítószer-laboratóriumok termékei – „designer drug”-ok. Főiskolai Figyelő. 1999/2 22. p.)

⁴⁷ Ugyanis a molekula-szerkezet csekély mértékű eltérése, attól függően, hogy miben áll a különbség, teljesen új vegyületet is eredményezhet. A listákon szereplő anyagok sóira, és más „származékaira” általában szintén kiterjed a büntetőjog hatálya, de speciálisan arra a kapcsolatra, ami pl. az említett anyagok és a listán szereplő „hasonló” anyagok között van, nem. Ld. *Schwaighofer / Call* (1997) 97–98. p.

⁴⁸ Schwaighofer és Call szerint ebben az esetben legfeljebb a behozatal kísérlete jöhet szóba a büntetőjogi felelősség megállapításánál, ahol pedig az alkalmatlan kísérlet megvalósulását kellett volna kizárni. *Schwaighofer / Call* (1997) 99. p.

azokat ismételten fel kell majd venni a jogszabályi felsorolásba ahhoz, hogy az előbbiekben vázolt probléma vagy kritika ne merülhessen fel. Vagy pedig olyan tartalmi (pl. kémiai) megfogalmazását (is) kell adni a „kábitószernek” vagy egyes csoportjainak, amely alkalmas lehet a fenti visszaélések megakadályozására.

3.4. A kábítószer fogyasztói

A kábítószer-büntetőjog alapvető jellemzőjeként tartom számon azt is, hogy hogyan alakul a kábítószerrel befolyásolt állapotban levő személy büntetőjogi felelősége büntetendő cselekmény elkövetése esetén. Szükség van tehát a bűnösség, illetve a beszámítási képesség körét érintő megközelítésre, de ugyanakkor éppolyan fontos az adott különös tényálláshoz kapcsolt esetleges privilegizáló vagy büntethetőséget megszüntető okok értékelése is.

Az osztrák büntetőjogban a bűnösség elemének tekintik a jogi magatartási szabályok felismerésére és az ennek megfelelő magatartás tanúsítására való képességet. Ez a „bűnösségre való képesség” (*Schuldfähigkeit*) vagy más elnevezéssel beszámítási képesség (*Zurechnungsfähigkeit*). A „bűnösségre való képesség” megállapítása soha nem pozitíve történik, hanem az azt kizáró okok fennforgásának hiányában. Az osztrák büntetőjog szerint a „bűnösségre való képességet” vagy beszámítási képességet a gyermekkor kizárja, a kóros elmeállapot pedig kizárhatja. A gyermekkorú elkövetőnél a jogalkotó eleve feltételezi a „bűnösségre képtelenséget”, ez a vélelem ellenkező bizonyításával sem dönthető meg, azaz akkor sem lehet beszámítani a tettet, ha képes volt a jogi magatartási szabályok felismerésére és az ennek megfelelő magatartás tanúsítására. A 14. életévüket betöltött elkövetőknél a szellemi érettség hiánya, ha ez a – konkrét esetben – cselekmény jogtalanságának belátását vagy az ennek megfelelő magatartás tanúsítását kizárta, szintén a beszámítási képesség, illetve „bűnösségre való képesség” hiányát alapozza meg. A felnőtt korú elkövetők főszabály szerint rendelkeznek „bűnösségre való képességgel”, de esetükben a kóros elmeállapot kizárhatja azt.

3.4.1. Beszámítási képesség hiánya elmeműködés zavara miatt

Az osztrák StGB (*Strafgesetzbuch*⁴⁹) 11. szakasza rendelkezik a kóros elmeállapotban elkövetett cselekményekért való büntetlenségről: „aki a cselekmény elkövetésének idején elmebetegségben, gyengeelméjűségben, mély tudatzavarban vagy más súlyos, ezen állapotokkal egyenértékű lelki zavarban szenved és emiatt képtelen arra, hogy a cselekménye jogtalanságát felismerje vagy ezen felismerésnek megfelelően cselekedjék, nem cselekszik bűnösen”.

A 11. szakasz alkalmazásához három feltétel együttes fennállása szükséges, egyrészt a törvényben felsorolt pszichés betegségek egyikének fennállása, aztán az a körülmény, hogy az elkövető képtelen volt cselekménye jogtalanságának felismerésére vagy a megfelelő magatartás tanúsítására, valamint, hogy e két előbbi feltétel okozati összefüggés-

⁴⁹ Büntető Törvénykönyv.

ben álljon egymással. Az osztrák jogalkotó is az ún. összetett (kombinált⁵⁰) módszert választotta tehát: a releváns biológiai (pszichopatológiai) állapotok felsorolásán túlmenően megkövetel bizonyos pszichológiai hatást is (normatív), amelynek szorosan a biológiai állapotból kell származnia.

3.4.2. Büntetőjogi felelősség korlátozott beszámítási képesség esetén

Ha az elmeműködés kóros állapota korlátozta a felismerési vagy a cselekvési képességet, az elkövető bűnössége nem zárható ki, cselekményéért büntetőjogi felelősséggel tartozik. Az osztrák StGB exemplifikatív módon felsorolja a büntetéskiszabás során figyelembe veendő enyhítő körülményeket, így például enyhíteni lehet az elmeműködése kóros állapota miatt korlátozottan beszámítható elkövető büntetését, azét tehát, „aki a cselekményt abnormális elméleti állapotban követte el”, illetve aki „*schwach am Verstand*” (azaz csekély értelmű).⁵¹ A fenti enyhítésen kívül az osztrák büntetőjog még az ún. rendkívüli enyhítést is lehetővé teszi a korlátozottan beszámítható elkövetőkkel szemben.

3.4.3. Ittas vagy bódult állapot („*Berauschung*”)

A beszámítási képesség defektusához tartozik az ittas vagy bódult állapotban elkövetett cselekmények, illetőleg az ezekért való büntetőjogi felelősség kérdése is. Kiindulópont az ittas vagy bódult állapotban elkövetett cselekmények vizsgálatánál az, hogy a megváltozott tudatállapot az elkövető beszámítási képességét kizárja-e avagy sem.

Ha a beszámítási képesség hiányzik...

A. Ha az alkohol- vagy kábítószer-fogyasztás súlyos fokú tudatzavart idéz elő, felvetődik az osztrák StGB 11.§-nek alkalmazhatósága. Ezekben az esetekben a 11. § rendelkezéseit az ittas vagy bódult állapotra vonatkozó más törvényhelyekkel való összevetésben kell értelmezni, mivel főszabályként – a törvényi feltételek fennforgása esetén – az ilyen állapotban elkövetett cselekményért az *elkövető felelősséggel tartozik*.

Az osztrák büntetőjogban az ittas vagy bódult állapotban elkövetett cselekményeket – amennyiben az elkövető beszámítási képessége hiányzik – *sui generis* tényállás alapján ítélik meg. Az StGB 287. § tartalmazza az ún. „*Volle Berauschung*” tényállását: „aki magát, még ha gondatlanul is, alkohol vagy más kábító hatású anyag élvezetével beszámítási képességet kizáró bódulatba helyezi és ilyen állapotában olyan cselekményt követ el, amely büntetendősége esetén büntettnek vagy vétségnek minősülne, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy 360 napi tételig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő. A büntetés nem lehet súlyosabb, mint a bódult állapotban elkövetett cselekmény büntetési tétele” [287. § (1) bekezdés].

⁵⁰ A két megnevezés tartalmilag hasonló osztályozásokat fed: *Irk A.*: A büntetőjogi alapfogalmak. Dunántúli Rt. Egyetemi Nyomda, Pécs, 1926. 92. p., illetve *Fehér L.*: Elmebetegség – büntetőjog – beszámíthatóság. KJK, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet. Budapest, 1993. 63. p.

⁵¹ StGB 34. §.

Az osztrák StGB magát az önhibából eredő leittasodást (vagy kábító hatású anyag fogyasztását) kriminalizálja, az egyébként büntetendő cselekmény a felelősségre vonás objektív büntetendőségi feltétele, bár kétségtelen, hogy a büntetéssel fenyegetés nem a leittasodásra irányul önmagában, hanem az ilyen állapotban elkövetett büntetendő cselekményekre. Az osztrák büntetőjogban sem sikerült maradéktalanul feloldani a „*Vollrausch*” kategóriájának ellentmondásos helyét a kriminálpolitika, illetve másik oldalról a dogmatika szempontjából. A joggyakorlat következetesen objektív feltételnek tekinti az alapcselekmény („*Rauschtat*”) elkövetését, míg a jogtudomány több jeles képviselője ezen objektív felelősségi formát megkísérli más struktúrákkal helyettesíteni, illetve külön kezelni: *Brandstetter* például a *Vollrausch* egészét kivenné a dogmatikai rendszerből, annak különleges eseti jellege miatt.⁵²

Felmerülhet hát a kérdés, hogy vajon elegendő-e a büntetendő cselekmény elkövetése (tiszán objektív feltétel) vagy szükséges az is, hogy a leittasodás (kábitó hatású anyag fogyasztása) folyamán előre lássa az elkövető, hogy valamilyen büntetendő cselekményt el fog követni. A törvény egyértelmű választ ad, hiszen nem követeli meg semmilyen más feltétel fennálltát a szubjektív oldalon, ami viszont azt is jelenti, hogy ha a szubjektív oldalon pl. valamilyen büntetendő cselekmény elkövetésének képe még a leittasodás előtt vagy alatt felmerül, az már nem tartozhat az eddigiekben tárgyalt esetkörbe.

B. Ha a tettes azért iszik vagy fogyaszt más bódító szereket, és kerül beszámíthatatlan állapotba, hogy büntetendő cselekményt kövessen el, az *actio libera in causa* – ez esetben szándékos változata – kerülhet előtérbe. A gondatlan *actio libera in causa* ettől annyiban különbözik, hogy az elkövető, mialatt magát beszámítási képességet kizáró állapotba helyezi előre láthatta vagy előre kellett volna látnia, hogy meghatározott büntetendő cselekményt fog elkövetni. Az *actio libera in causa* esetét az osztrák StGB sem rögzíti és ezért sorsa hasonló, mint a többi országban, azaz az elkövető az elkövetett bűncselekmény miatt fog felelni, nem pedig a külön bűncselekmény (*Volle Berauschung*) alapján.

Ha a beszámítási képesség nem teljesen kizárt...

A. Kiindulópontban le kell szögezni, hogy az osztrák büntetőjogban a beszámítási képességet ki nem záró bódulat alapvetően nem enyhítő körülmény. Ugyanakkor a bódult vagy ittas állapot mind a büntetés enyhítésére, mind pedig a büntetés súlyosítására is alapul szolgálhat. Enyhítő körülményként figyelembe veszi a bíróság a tényt önmagában, hogy az ilyen állapot a belátási vagy a cselekvési képességet csökkenti. Ebben az esetben – az osztrák StGB 35. szakasza alapján – meg kell vizsgálni azt is, hogy vajon volt-e valamilyen „érthető”, kivételes oka a leittasodásnak vagy bódult állapotba kerülésnek (pl. kivételes helyzetekben általánosan elismert lehet az alkohol fogyasztása). A jogszabály ilyenkor enyhítő körülményként rendeli figyelembe venni a beszámítási képességet korlátozó ittas vagy bódult állapotot. Ha azonban nem volt „kompenzá-

⁵² Ld. részletesen pl. *Leukauf, O./Steininger, H.*: Kommentar zum Strafgesetzbuch. Eisenstadt, 1992.1438. p. továbbá *Kienapfel, D./Höpfel, F.*: Strafrecht. Allgemeiner Teil. Wien, 2000. 80–84. p., *Kienapfel, D.*: Grundriß des österreichischen Strafrechts. Besonderer Teil. Band I. Wien, 1997. 74–81. p., *Bertel, Ch./Schwaighofer, K.*: Österreichisches Strafrecht. Besonderer Teil I. Wien, 1998. 16–23. p.

ció”, azaz a kábító hatású anyag fogyasztása a szociális, etikai értékekkel is szemben áll, az ilyen állapot súlyosító körülmény.

B. Vannak bizonyos különös részi tényállások, amelyek körében az ittas vagy bódult állapot kivételesen nem a büntetés kiszabás körében kerül megítélésre. A gondatlan emberölés (80. §), gondatlan testi sértés [88. § (3), (4)] esetén ugyanis, ha a tettes már az adott kábító hatású anyag (vagy alkohol) fogyasztása során előre látta vagy előre láthatta volna, hogy olyan cselekményt fog kifejteni, amelynek végrehajtása ebben az állapotában az életet, egészséget vagy testi épséget veszélyeztetheti vagy a veszélyt megnövelheti. Az így meghatározott minősített esetek tehát a veszélyeztetés lehetőségét rendelik büntetni, mivel ilyen körülmények között a különleges jogi tárgyak a szokásosnál nagyobb valószínűséggel kerülnek veszélybe.

3.5. A kábítószer-fogyasztóival szemben alkalmazható szankciók

3.5.1. Általában

A kábítószer-fogyasztókkal szemben alkalmazható jogkövetkezmények meglehetősen bonyolult szövedékét alkotják az 1974. január 23-án elfogadott és 1975. január 1-jén hatályba lépett osztrák büntető törvénykönyv⁵³ által meghatározott általános, illetve az SMG által lefektetett speciális szankciók.

Az osztrák StGB szankciórendszere a következő: szabadságvesztés (18. §) és pénzbüntetés (19. §), mint két büntetési nem; vagyoni intézkedések: „gazdagodás lefölözése” (20. §–20.A. §), vagyonelkobzás (20.B. §–20.C. §); és megelőző intézkedések: szellemileg abnormális jogsértők (21. §), elvonásra szoruló jogsértők (22. §), illetőleg veszélyes visszaesők intézetébe való beutalás (23. §) valamint az elkobzás (24. §). Egyéb jogkövetkezmény például a „hivatalvesztés” (27. §) is.

A büntetések, illetve büntetésekkel együtt az intézkedések végrehajtását fel lehet függeszteni⁵⁴ (43. § – két évig terjedő szabadságvesztést vagy pénzbüntetést), azonban különleges ismertetőjegy az osztrák büntetőjogban a végrehajtás részbeni felfüggesztése („*teilbedingte Strafnachsicht*”), amikor a kiszabott büntetésnek csupán egy meghatározott részét kell letölteni, míg a másik részének végrehajtását felfüggesztik.⁵⁵

Témánk szempontjából az „elvonásra szoruló jogsértők intézetébe” való beutalást, mint megelőző intézkedést („*vorbeugende Maßnahme*”) tartom fontosnak bemutatni, amely véleményem szerint a hazai „kényszergyógyítás” intézkedésére jellemző vonásokat mutat. Az osztrák StGB 22. §-a szerint azt a kábító hatású anyag vagy kábítószer fogyasztásához szokott („*ergeben ist*”⁵⁶) elkövetőt, akit bódulatban vagy kábítószerhez

⁵³ Strafgesetzbuch – StGB.

⁵⁴ Az osztrák büntetőjogban a felnőttkorúakkal szemben nincs helye próbára bocsátásnak, ezt a szankciót csak a fiatalok büntetőjogában lehet alkalmazni.

⁵⁵ Ld. pl. Nagy F.: A büntetőjogi szankciórendszer továbbfejlesztésének egyes elvi és gyakorlati kérdéseiről. In: Veres József Emlékkönyv. Acta Juridica et Politica Tomus LV. Szeged, 1999. 223. p., Foregger, E. / Kodek, G.: Strafgesetzbuch – Kurzkomentar. Manz, 1997. Wien. 152–155. p.

⁵⁶ A kifejezés tartalmát a joggyakorlat alakította ki, lényegében azonos a korábban már részletezett „*gewöhnt ist*” kifejezéssel: aki a szert magától értetődően fogyasztja vagy aki számára a szer élvezete olyan szükségletté vált, hogy annak élvezetével nem vagy csak akarateréje különös megerőltetésével képes fel-

szokásával összefüggésben elkövetett büntetendő cselekmény miatt, illetőleg az osztrák Btk. 287. §⁵⁷ szerint – maximum két évig terjedő szabadságvesztésre – elítélnek, a bíróság beutalja az elvonásra szoruló jogsértők intézetébe, ha a személye és a cselekménye alapján tartani kell attól, hogy a kábítószerhez vagy kábító anyaghoz szokásával összefüggésben büntetéssel fenyegetett súlyos vagy legalábbis nem csupán csekély következményekkel járó büntetendő cselekményt fog elkövetni. A két évet meghaladó szabadságvesztésre ítélték esetén a bíróság nem rendeli el az intézeti elhelyezést, mivel ilyenkor általában a büntetés-végrehajtáson belül fogják megkísérelni az elvonást. Akkor sem rendelik el, ha az elkövetőt elmeműködése alapján a szellemileg abnormális elkövetők intézetében fogják elhelyezni vagy ha az elvonó, illetve leszoktató kezelés megkísérlése eleve kudarcot ígér. Az előbbieknél megfelelően ezen intézkedés végrehajtását is fel kell függeszteni (43. §), ha az elkövetőt így jobban vissza lehet tartani a további büntetendő cselekmények elkövetésétől.

Az osztrák büntetőeljárás törvény legújabb módosítása nyomán mindenképpen meg kell említeni a 2000. január 1-jén hatályba lépett ún. „diverziós” rendelkezéseket. Ausztriában a nyolcvanas évek közepén jelent meg a bírósági útról való elterelés büntetőjogba is beágyazott módszere: a fiatalkorúak büntetőjogában 1985-ben indították el modell-projektként a bíróságon kívüli kiegyezést. Három év elteltével a pozitív tapasztalatok hatására végleges formát kapott a fiatalkorú elkövetők jogában alkalmazott diverzió. A felnőttkorúak büntetőjogában csak 1992-ben kezdték meg az ezzel kapcsolatos „kísérleteket”, majd 2000. január 1-jével a diverzió immár teljesen integrált része lett a büntetőjognak, illetve a büntető eljárási kódexnek („*Rücktritt von der Verfolgung*”⁵⁸). A különböző diverziós lehetőségek végleges törvénybe iktatása nem párosult anyagi jogi módosításokkal, kifejezve ezzel azt is, hogy itt nem egyfajta dekriminalizációs hullámról van szó, hanem „csupán” az eljárásjogi eszköztár – tipikusan bagatellcselekményekre vonatkoztatott – jelentős gazdagításáról... Fontos megemlíteni azt is, hogy az osztrák jogalkotó által lehetővé tett diverziós lehetőségek alkalmazása nem járhat az elterelés ellenértékéért vállalt kötelezettség feltételes elengedésével, azaz a gyanúsítottnak a vállalását teljesítenie kell, lehetőség szerint rövid határidőn belül, vagy legfeljebb egy szűken megszabott, de méltányos időintervallumon belül mindenképp. Az elterelést az ügyész vagy a bíróság alkalmazza, ha – egyébként kellőképpen felderített tényállás mellett, azaz amikor a vádemelésnek már helye lehet – mind speciál-, mind generálpreventív szempontokból a büntetőjogi üldözés nem tűnik szükségesnek. Ilyenkor a következő lehetőségek közül kell választani: a gyanúsított meghatározott pénzüsszeget megfizet vagy közhasznú szolgáltatást nyújt, vagy próba-időt kell meghatározni, amelynek során a gyanúsított pártfogó felügyelet alatt áll és magatartási szabályoknak kell megfelelnie vagy pedig bíróságon kívüli jóvátételi egyezséget („*Tausgleich*”) kell létrehozni... Nem alkalmazható viszont a diverzió, ha pl. erőszakos jellegű cselekményt követett el a gyanúsított, vagy ha a bűnösségének foka súlyos, illetőleg ha magatartása következményeként egy ember meghalt.

hagyni. Ld. *Foregger, E. / Fabrizy, E.-E.*: Strafrechtsgesetzbuch. Kurzkommentar. Manz Verlag, Wien. 1999. 113. p.

⁵⁷ StGB 287. § „*Volle Berausung*”. Ld. 3.4. fejezet.

⁵⁸ Osztrák büntetőeljárás kódex (*Strafprozeßordnung – StPO*) 90/A. § – 90/M. szakaszai (1975).

3.5.2. Különösen

Az egyes országok kábítószer-büntetőjogának fontos jellemzője, hogy a kábítószer-függő, illetve fogyasztó személyekkel szemben, bűncselekmény elkövetése esetén milyen – esetlegesen speciális – szankciókat alkalmaznak. Figyelemmel kell lenni ugyanis az adott ország kábítószer-fogyasztási szokásaira, a kábítószer-függőség személyiség-befolyásoló jellemzőire, továbbá kriminálpolitikai megítéléstől függően az alkalmi fogyasztókra, valamint arra is, hogy a kábítószer-függőség bizonyos esetekben súlyosan képes befolyásolni az adott személy magatartását, aki például a kábítószer megszerzése érdekében – más forrásai kifogytával – kisebb, jövedelemszerző bűncselekményeket (beszerző bűnözés) vagy a drogtörvény hatálya alá eső, kábítószerrel kapcsolatos értékesítő jellegű bűncselekményeket követhet el, de az is előfordulhat, hogy a kábítószer hatása alatt követ el bűncselekményt. Amikor tehát a jogalkotó szankciórendszerének felépítésekor a kábítószer-fogyasztóinak, illetve a kábítószer-függő személyeknek külön figyelmet szentel, olyan szankciókat is be kell vezetnie, amelyek feladatukat a kábítószer-fogyasztás, mint társadalmi probléma sajátosságai ellenére vagy azok mellett is képesek betölteni. A kábítószer-fogyasztói, ha bűnelkövetővé válnak, az esetek nagy részében rászorulnak a többiektől való megkülönböztetésre, éppen amiatt, hogy a velük szemben kiszabandó büntetőjogi szankció speciálpreventív feladatai kibővülnek a kábítószer-fogyasztás leküzdésének céljával.

Az osztrák drogjogban – a büntető eljárás stádiumától függően – speciális rendelkezéseket lehet alkalmazni a kábítószer-fogyasztó, vagy kábítószer-függő terhelttel szemben, az előzőektől eltérően azonban ezeket az eljárási szabályokat nem az eljárásjogi törvény, hanem a SMG tartalmazza.

⊙ *A vádemelés ideiglenes elhalasztása – SMG 35. § (1)–(8)*

A vádemelés ideiglenes elhalasztásának létezik kötelező és fakultatív esete. Az ügyészség *kötelezően* elhalasztja két évre a vádemelést a csekély mennyiségben saját használatra megszerzett vagy birtokban tartott kábítószer esetén. Akkor is *elhalaszthatja*, ha az elkövető az SMG 27. § vagy 30. § szakaszaiban meghatározott büntetendő cselekményt (kivéve saját használatra csekély mennyiségű kábítószer megszerzése és birtokban tartása) vagy pedig a kábítószer-függő elkövető a kábítószer megszerzése érdekében – más – büntetendő cselekményt követ el,³⁹ mindezt csak akkor, ha a bűnössége csekély fokú és az ideiglenes elhalasztás legalább annyira alkalmas a hasonló jellegű bűncselekményektől való visszatartásra, mintha elítélték volna.

A fenti esetekben az ügyészségnek be kell szereznie a helyi közigazgatási hatóság, mint egészségügyi hatóság nyilatkozatát arról, hogy a terhelt egészségügyi intézkedés-

³⁹ Ebben az esetben a „más” büntetendő cselekmény ne essék az esküdtbírók (Schöffengericht) és a Geschworenengericht hatáskörébe (StPO 13. §–14. §). Ezen bíróságok hatáskörébe elsősorban tipikusan a súlyosabb bűncselekmények esnek: például emberölés, rablás, erőszakos közöszlész, illetőleg olyan bűncselekmények, amelyek büntetési tétele életfogytiglani, illetve minimum 5–10 évig terjedő szabadságvesztés (stb.). Ld. *Foregger, E.: Strafrechtsordnung*. Manz, Wien, 1998.

re⁶⁰ szorul-e avagy sem, ha igen, milyen intézkedést kellene hozni és arról is, hogy az intézkedés célszerű, lehetséges, elvárható és nem nyilvánvalóan kilátástalan lenne. Amennyiben nemleges a válasz, az ügyészség minden további vizsgálódás nélkül elhalasztja vagy elhalaszthatja a vádemelést. Ha kiderül, hogy a terhelt egészségügyi intézkedésre szorulna, akkor az ügyészség a vádemelés elhalasztását attól teszi függővé, hogy a terhelt aláveti-e magát a kérdéses kezelésnek (illetve, hogy vállalja-e azt).

Különleges kriminálpolitikai szemléletet tükröz a 35. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezés, amely a *kannabisz-származékokkal* való visszaélésre rögzít speciális szabályokat. Eszerint a fenti állásfoglalás beszerzésétől eltekinthet az ügyészség, ha a büntetőeljárás kizárólag kannabisz-növényből származó anyag vagy készítmény csekély mennyiségű, saját használatra megszerzése vagy birtokban tartása miatt indult, amennyiben nincs ok annak feltételezésére, hogy egészségügyi intézkedés meghozatalára lenne szükség (a nyilatkozatot ennek ellenére mégis be kell szerezni, ha az eljárás megindulását megelőző öt évben már emiatt büntetőeljárás alatt állt). Ezzel a rendelkezéssel az osztrák jogalkotó elismeri a szakma által régóta bizonyítottakat vett tényt, hogy a kannabisz-származékok (pl. marihuána) nem okoznak olyan testi-lelki függőséget, illetőleg visszafordíthatatlan károsodásokat, mint egyes más kábítószeres, illetőleg, hogy a fogyasztási szokások is kevésbé veszélyesek...

② *A büntetőeljárás ideiglenes felfüggesztése (vádemelés után) – SMG 37. §*

Ha a vádemelés elhalasztásának lehetséges eseteiben mégis vádat emeltek, a bírói szakban a bíróságnak is lehetősége nyílik az SMG 35. §–36. §-ainak megfelelően a büntetőeljárás ideiglenes felfüggesztésére. Az eljárás bíróság általi felfüggesztése is két évi próbaidőre történhet és a bíróság különböző magatartási szabályokat is előírhat.

Ha az elkövetővel szemben a kábítószer-törvény szerinti újabb büntetendő cselekmény vagy a kábítószer-függőségével összefüggésben elkövetett újabb más cselekmény miatt vádat emeltek, a fenti esetekben (1. és 2.) meg kell indítani vagy folytatni kell a büntetőeljárást. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha az előírt egészségügyi intézkedésnek vagy pártfogói felügyeletnek nem veti alá magát (SMG 38. §).⁶¹

③ *A büntetés végrehajtásának feltételes elhalasztása – SMG 39. §*

Ez az intézmény tulajdonképpen a büntetés végrehajtásának felfüggesztését is megelőzi: kábítószer-függő elkövetővel szemben, a bíróság által, az SMG alapján *kiszabott pénzbüntetés vagy két évet meg nem haladó szabadságvesztés* végrehajtását legfeljebb két évre el kell halasztani, ha az elítélt a szükséges egészségügyi intézkedésnek aláveti magát. A bíróságnak lehetősége van a fenti feltételek mellett a *három évet meg nem haladó kiszabott szabadságvesztés* esetén is az elhalasztásra. További fakultatív eset az *öt évi szabadságvesztést meg nem haladó büntetési tétellel fenyegetett* büntetendő cselekmény elkövetőjére kiszabott büntetés végrehajtásának elhalasztása, ha a cselekmény

⁶⁰ Az osztrák SMG [11. § (2)] szerint ilyen egészségügyi intézkedés lehet: az egészségi állapot orvosi felügyelete, orvosi kezelés, ideértve az elvonó, illetve helyettesítő kezelést, klinikai pszichológiai tanácsadás és gondozás, pszichoterápia, pszichoszociális tanácsadás és gondozás.

⁶¹ Az érintett személy kérelmére is folytatják az eljárást.

az elítélt a kábítószer-től (pszichotróp anyagtól) való függősége miatt a kábítószer vagy pszichotróp anyag megszerzésével összefüggésben követte el.

Ha az elítélt ténylegesen aláveti magát az előírt kezelésnek – nem feltétlenül szükséges, hogy például sikeres leszokással fejeződjék be –, akkor kerülhet csak sor a kiszabott büntetés végrehajtásának – az osztrák StGB általános része szerinti [StGB 43. § (2), 49. §–52. §] – felfüggesztésére, amelynek próbaideje 1–3 évig terjedhet.

3.6. Az ún. helyettesítő kezelés

Az új osztrák kábítószer-törvény jelentős újdonságának tekintik az ún. helyettesítő kezelések törvényi alapjainak megteremtését. Szubsztitúciós, illetve helyettesítő kezelés alatt értjük mindazon programokat, amelynek keretében kábítószer-függő személyek az orvosi ellátórendszer keretein belül (vagy azzal való együttműködésben társadalmi szerveknél) saját szükségletük és „kábitószer-éhségük” kielégítésére legálisan felírt kábítószerrel kapnak. A helyettesítő kezelések felépítése és programja konkrét esetben különbözhet az adott kábítószer fajtájától. Mára már a legelterjedtebb terápiás célokra felhasznált kábítószer a metadon, a metadon-helyettesítésre az nyugat-európai országokban szinte mindenütt bevált módszerként tekintenek, de ismert a kodeinnel, illetve ennek származékaival történő szubsztitúció is.

Ausztriában 1987-ben az akkori egészségügyi miniszter rendeletében szabályozta a „legális” helyettesítő kezelések⁶² szakmai minimumát, de a tartományok önállóan dönthettek el, hogy pontosan milyen feltételek között és mekkora körben vezetnek be. Emiatt jelentős különbségek alakultak ki a tartományok között: míg például Bécsben egyes orvosok voltak jogosultak helyettesítő kezelést végezni, addig Tirolban ezt a központi egészségügyi ellátó rendszer tartotta kézben.

Érdekes összefüggéseket tár elénk egy közelmúltban megjelent tanulmány, amelyben *Eisenbach-Stangl* az ausztriai drogfogyasztók rendőrségi, illetve egészségügyi kezelésével kapcsolatos adatokat elemzi.⁶³ Bécsben, Tirolban és Vorarlbergben, ahol az SMG szerinti bűncselekmények miatt megindult eljárások száma a többi tartományéhoz képest jóval nagyobb, arányaiban több személyt vontak be a helyettesítő kezelésekre.⁶⁴ Hasonló összefüggést fedhetünk fel, ha általában véve a kábítószer-fogyasztók kezelőrendszerének kiépítettségét hasonlítjuk össze: ahol több az ismertté vált „kábitószer-bűncselekmény”, ott az ellátórendszer is jobban kiépített, ideértve a hagyományos, illetőleg az újabb⁶⁵ kezelési lehetőségeket is.⁶⁶

Az új SMG egységes törvényi szabályozást nyújt (SMG 8. §) a gyógyszernek minősülő anyagokkal történő helyettesítő kezelések elvégzéséhez. Az ártalomcsökkentő módszernek tekintett helyettesítő kezelés a törvény által elrendelhetővé tett egészségügyi

⁶² Eddig az időpontig azok az orvosok, akik terápiás céllal pl. metadont írtak fel pácienseiknek büntetőjogilag büntetendő cselekményt követtek el, és tartaniuk kellett a büntetéstől.

⁶³ *Eisenbach-Stangl*, I.: Zwischen Verfolgung und Behandlung. Neue Kriminalpolitik 2000/2 16–20. p.

⁶⁴ *Eisenbach-Stangl* (2000) 18. p.

⁶⁵ Tipikusan az ún. alacsonyküszöbű és az ártalomcsökkentő programokról van szó.

⁶⁶ *Eisenbach-Stangl* (2000) 18. p.

intézkedések között is szerepel, így az ilyen programban való részvételt bűncselekmény elkövetőjének is elő lehet írni, ami mindenképpen jelzi, hogy az osztrák jogalkotó számára is már nem csupán az absztinencia-orientált kezelések jelentik az egyedüli megoldást a kábítószer-fogyasztás leküzdésében.

4. Záró gondolatok

Ausztriára is jellemző – ahogy az előzőekben is láthattuk – a más államok szabályozásánál is megfigyelt egyre represszívabbá váló jogi reakció, amely az elmúlt majdnem száz évben a nemzetközi egyezmények kezdeti – formális – belső jogbeli kihirdetésétől a szinte teljeskörű büntetőjogi kontrollhoz vezetett. A jelenleg hatályos jog sem tér el – az eléggé helyteleníthető – „alapelvtől”, hogy a kábítószerrel való mindennemű érintkezést büntetni kell, ugyanakkor a kábítószer fogyasztóinál alkalmazható különböző anyagi jogi és eljárásjogi akadályok rendszere enyhébbé, „liberálisabbá” teszi az összképet. Persze az említett „alapelv” érvényesülése, még akkor is, ha a megindult büntető eljárás korai stádiumban félbeszakad vagy szünetel, a kábítószer fogyasztóit, illetőleg a kábítószer-függőket éppen úgy stigmatizálja vagy ahogy *Schwaighofer* fogalmaz, „a bírósági elítélés, mint Damoklész kardja függ”⁶⁷ az érintett személy felett, még akkor is, ha az előírt egészségügyi intézkedésnek aláveti magát.

Vitathatatlan tény azonban, hogy a fent említett „alapelv” mellett Ausztriában is érvényesül az ún. „*Therapie statt Strafe*” elv, amelynek értelmében meg kell kísérelni a kábítószer bűnbe keveredett áldozatait a büntető igazságszolgáltatásból inkább az egészségügyi ellátórendszerbe terelni – a büntetés kilátásba helyezésével (vagy anélkül). A „kezelés büntetés helyett” alapelvnek egyébként többféle megfogalmazása lehet, attól függően, hogy az adott jogrendben az alapelv milyen változata érvényesül éppen, pl. „kezelés büntetés előtt” vagy „kezelés büntetés-végrehajtás helyett” (stb.)

Összességében tekintve fontos jellemzője az osztrák kábítószer-büntetőjognak a vádemelés *kötelező elhalasztása* a saját használatra tartott vagy megszerzett csekély mennyiségű kábítószer esetén, mivel ezt nem csupán a kábítószer-függő elkövetők javára lehet alkalmazni. Ugyanakkor nehezen indokolható, hogy miért nem választotta ugyanazt a megoldást a jogalkotó, mint a pszichotróp anyagot tartalmazó gyógyszerek esetén – hiszen a kötelező vádelhalasztás, különösen a kannabisz-származékok birtokban tartása vagy megszerzése esetén, is hasonló következményekkel járhat. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a nemzeti jogalkotó – néhány kivételtől eltekintve pl. Lengyelország, Spanyolország – az anyagi jogi dekriminalizációt nemigen meri felvállalni, még akkor sem, ha a végül választott szabályozási mód csak félmegoldást jelent.

⁶⁷ *Schwaighofer, K.*: Die Zukunft der österreichischen Drogenpolitik. Journal für Rechtspolitik 1999/3 156. p.

KRISZTINA KARSAI

THE NEW NARCOTIC LAW IN AUSTRIA

(Summary)

In Austria, a new law, the Narcotic Substance Act, replaced the Narcotic Drugs Act in January 1998. Under the new law, alternatives to criminal prosecution and the therapy instead of punishment model – principle first introduced in 1980 – now apply to petty offences involving the acquisition of illegal substances. Rules pertaining to withdrawal of the police report on first-time consumers of cannabis have been eased. In health policy, pain therapy, withdrawal and substitution treatments were given a firmer legal basis and the range of health-related measures provided by the law was extended. In addition to medical treatment and supervision, health-related measures now also include substitution treatment, psychotherapy, psycho-medical and socio-therapeutic treatment and care.